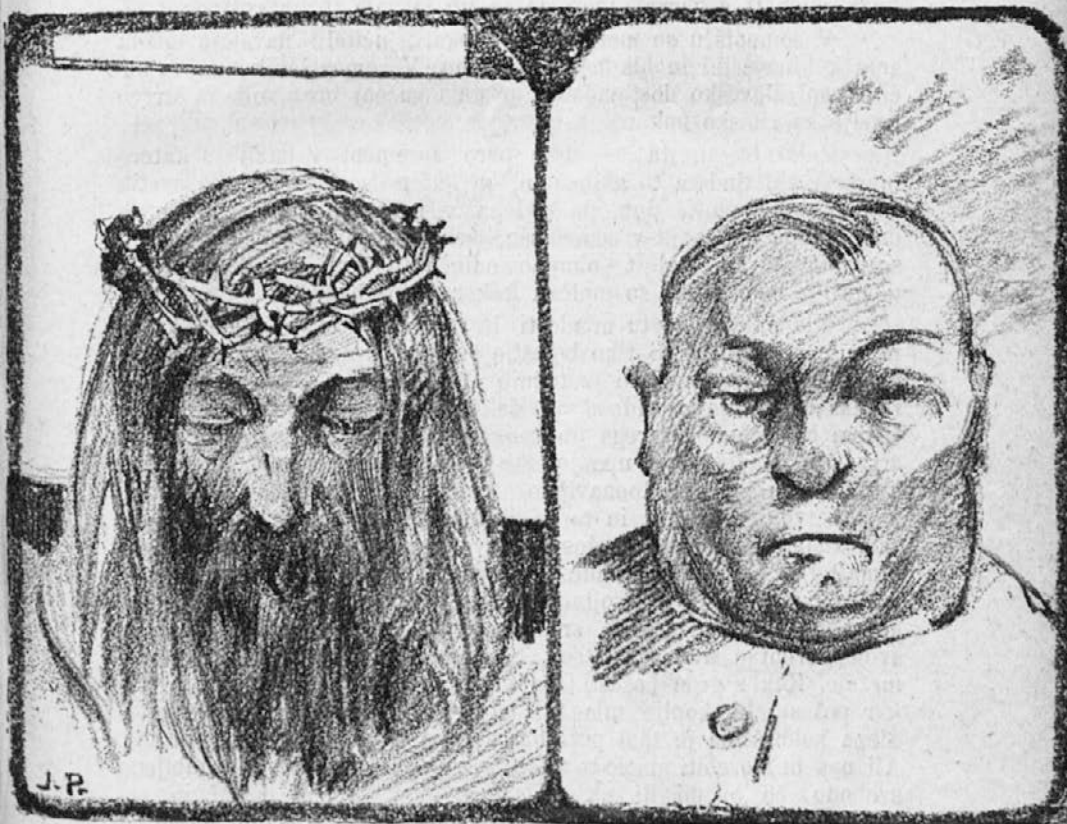

SVOBODNA MISEL.

Glasilo slov. sekcije Svobodne Misli.

Uredništvo in upravníštvo PRAGA-VINOGRADI, Češko.
Izhaja íokrat na leto in velja 2 K.

Kristus in — njegov „namestnik“.

Kristusov „namestnik“ pa ima krasne palače, 11.000 sob, 5.000 služabnikov, velikanske vrtove in posestva; njegov letni dohodek znaša 160 milijonov K.

Sin Človekov pa ni imel, kamor bi položil svojo glavo.

Spomini bivšega duhovnika.

I.

Z vstopom v semenišče izvrši dotičnik moralni samomor, postane žrtev želj svojih starišev ali slabih gmotnih razmer, za kar se mora pokoriti in trpeti celo svoje življenje.

V semenišču je nastopila za me doba trpkega, britkega bojevanja. Učitelji so nam s svojo hinavščino kazali (kakor Rim sploh), kako se mora versko čustvo zlorabljeti v to, da se ljudstvo spravi pod nadvlado hijerarhije, kakor to dela Rim, ki celo najsvetejše brez sramu izkorišča v namene ponižanja človeške dostajnosti. In tudi drugi moji tovariši so čutili to hinavščino črne moči, vzdihovali so pod težko butaro, to pa tem bolj, ker so se bali komu razodeti svoja čustva in boli, kajti rimska hijerarhija zna ljudi vklepati v verige, tako da se jih je zelo težko rešiti.

V semenišču se mora slepo ubogati, učitelji navajajo mlada srca k hinavščini in hladnemu egoizmu. V semeniščniku na ta način zaspi človeško dostojanstvo, postaja suženj brez volje in mrtvo orodje za rimske nakane.

Želel bi si, da se moje pero spremeni v bakljo s katero bi razsvetlil ljudem to globočino, v kateri se pod krinko svetih spevov srce mori, duh pa vklepa v nečastne verige. V prvih dneh svojega bivanja v semenišču, sem zapazil na obrazih svojih sotrpinov strah, bolešt, obupno odločnost. Prvi večer ni nihče govoril z menoj; vsi so molčali kakor zadušeni.

Mladenci v cvetu mladosti in moči so se pomikali kakor mumije krog mene. S tiho boleštjo smo zrl drug na drugega. Drug drugemu pa smo čitali iz tužnih obrazov, kaj nam razjeda srce in nas napolnuje z bridkostmi. Kakor omamljeni smo hrepeneli po tistem heroizmu, katerega je treba tistemu, ki mora v enem dnevu žrtvovati mladost, vse upanje, vse želje, svobodo, da zamore, kakor se nam je vedno ponavljalo, tem bolj podpirati srečo in blaženost svojih bližnjih; in to je absurdno. Kako more nekdo utrditi samostalnost, svobodo in dostojanstvo drugih, če teh lastnosti sam nima? Dvajsetletni mladenič je doračunil s svetom; vse zveze je raztrgal med seboj in svojimi znanci. Vesela misel in dobročutnost ste izginili iz njegovega srca, zato pa je začel tam poganjati svoje korenine sramotni strup lakomnosti, zavisti, nezaupnosti in mržnje. Kakor grda pošast je gledala na nas rimska despotija, kakor pošast, ki koplje mladeničem grob, kamor jih zagrebe žive. Slepa pokorščina je tam potrebna v vsem. Tolažbe tam ni, ne utehe. Ali nas bi morebiti moglo to tolažati in nam nadomestovati izgubljeno svobodo, če bi mislili na bodočnost, kako bomo iz lačnih revežev mamili denar in stregli svojemu grlu z ukusnimi jedmi in izbornim vinom? Ako je duhovnik požrešna zver, potem soglašam.

Mnogo časa sem tam izgubil z nepotrebnim opravljanjem vsakovrstnih ceremonij in z blebetanjem latinskih molitev. Rim napravlja s pomočjo same „pobožnosti“ iz mladeničev sužnje. Klical

sem: Oče, če je mogoče, naj odide ta kelih od mene — toda jaz sem moral piti.

O očetje in matere ne pošiljajte svojih sinov v ta grob moralne svobode; s tem si nakopavate veliko odgovornost, ker to pomeni toliko kakor bi jim vzeli življenje. Moralna smrt je še mnogo hujša, bolj skeleča kakor telesna. V starih časih so matere rajši vzele otrokom življenje kakor pa da bi jih morale videti odhajati v rimsko sužnost; dandanes pa si štejejo matere to v posebno srečo in čast, ako postajajo njihovi sinovi sužnji rimskega škofa. — In vi, mladi moji prijatelji, rotim vas, varujte se te mrtvaške rakve moralne svobode, varujte se semenišča! Tam morate oslabeti na duši in telesu, ako pridete tja tudi z gigantsko močjo in energijo. Iz vas morajo postati sužnji in hinavci. Pripravljate se za stan, ki je nevaren človeškemu dostojanstvu, resnici in svobodi. Izvolite si raje trdo posteljo, raje delavno in težavno kakor pa leno in nečastno življenje.

(Dodatek ured.) Ko bi n. pr. danes vstal v Ljubljani za vodo bogataš, ki bi zaklical semeniščnikom: Fantje, pojdite na svobodo, jaz vam hočem stati s svojimi sredstvi na strani, prepričan sem, da bi ogromna večina mladeničev zapustila zaslužnjevalni zavod; le nekatere duševne reve bi ostale za tistimi zaduhlimi zidini.

Faktum je namreč, da ogromna večina semeniščnikov ni in ne more biti iz prepričanja v semenišču, ampak ie bila na svojo največjo nesrečo prisiljena prestopiti prag te nesrečne hiše iz raznih vzrokov predvsem iz gmotnih. — Resnica pa je tudi, da bi se marsikateri izmed teh nesrečnežev lahko ubranil moralni smrti, ko bi bil imel nekoliko več energije, da bi si upal nastopiti kako drugo pot, ki bi bila sicer težavna ali konečno bi ga vendar privedla ne mesto, kjer bi bil lahko zadovoljen sam s seboj; postal bi lahko korisen član svojega naroda in človeške družbe sploh. —

Na Češkem in Moravskem so že mnogi mestni zastopi sklenili podpirati semeniščnike ter jim stati na strani, da bodo mogli zapuščati semenišče ter se tako otresti klerikalnih verig in rimskega jarma.

Ko bi bil ljubljanski mestni zastop odločil mesto za cerkev na Barju dotično svoto denarja v ta namen, da bi se podpiralo semeniščnike hoteče odložiti težko črno sukno, bil bi si lahko v svesti, da je započel veliko kulturno delo, do katerega prej ali slej mora priti tudi pri nas.

O papeški nezmotljivosti.

(Govoril škof J. Strossmayer na vatik. koncilu 1870.)

(Konec.)

Gregor I. (578—590) imenuje vsakega antikrista, kdor se dá titulovati za splošnega škofa, nasproti temu pa je Bonifac III. (607—608) pripravil cesarja Foka, morilca lastnega očeta, do tega, da mu je ta naslov podelil.

Paskal II. (1088—1099) in Evgenij III. (1145—1153) sta dvoboj dovolila in odobravalala, — Julij II. (1509) in Pij IV. (1560) sta ga prepovedala.

Evgenij IV. (1431—1439) je odobril koncil bazilejski in dovoljenje keliha češki cerkvi, medtemko je Pij II. (1458) to koncepcijo preklical.

Hadrian II. (867—872) je proglasil civilni zakon za veljaven; Pij VII. (1800—1823) ga je zavrgel.

Sikst V. (1586—1590) je objavil jedno izdajo sv. pisma in z bulo priporočal to čitati, Pij VI. je to preklical.

Klement XIV. (1700—1721) je odpravil jezuitski red, katerega je bil Pavel III. (1540) dovolil. Pij VII. ga je spet obnovil.

Toda zakaj iščemo tako daleč dokazov? Ni-li preklical naš tukaj navzoči sv. oče v isti buli, s katero sklicuje ta koncil, za slučaj svoje smrti med zasedanjem tega koncila vse to, kar stoji iz minulih dob proti njemu, in naj so to sklenili tudi njegovi predniki? In v resnici ni to, če govori Pij IX. *ex cathedra*, še nič proti temu, da hoče celó iz globine svojega groba vsiljevati cerkvenim vladarjem svojo voljo. Ne bil bi nikdar gotov, cenjeni bratje, ako bi vam hotel naštevati nasprotstva med papeži in njihovimi nauki. Ako vi torej javljate nezmotljivost sedanjega papeža, morate ali dokazati (kar je nemogoče), da si papeži niso nasprotovali nikdar, ali pa morate proglasiti, da vam je sv. Duh razodel, da datuje nezmotljivost papeška še le od l. 1870. Si upate to storiti?

Mogoče, da pojdejo narodi malomarno mimo bogoslovskih vprašanj, katerih ne razumejo in katerih važnosti ne poznajo, toda kakor so nebrižni napram načelom, takó niso malomarni pri istinitih dejstvih.

Ne motite se! Kakor hitro vi uveljavite nauk o nezmotljivosti papeški, bodo protestantje uporabili ta razkol s tem večjim pogumom, ker imajo na svoji strani zgodovino, medtemko imamo mi proti njim le ugovore. Kaj jim moremo odgovoriti, ako nam pokažejo na vse rimske škofe od Lukašovih dnij do Nj. Svetosti Pija IX.?

Oj, ko bi bili oni vsi kakor Pij IX., to bi slavili triumf na celi črti — toda, žal, ni temu takó. (Klic: „Molči, molči, je tega dovolj!“) Ne kričite proti meni, monsignori! Ako se bojite zgodovine, pa se priznavate za premagane; konečno, ako vkljub vsemu temu pustite vodo v Tiberi teči, ne morete niti jednega lista pogoltniti. Pustite mi govoriti in jaz hočem biti kolikor mogoče jedrnat v tej takó važni zadevi.

Papež Vigilij (538) si je kupil papeško dostojanstvo od Belizarja, namestnika cesarja Justinijana. V resnici pa ni pozneje niti izpolnil obljube niti plačal obljubljenih svote. Je to zakoniti način, postaviti si na glavo trojno krono? Drugi halcedonski koncil je ta način odločno zavrgel. V jednom iz njegovih sklepov se čita: „Škof, kateri doseže svoje dostojanstvo z denarjem, je izgubi in naj se mu vzame čast.“

Papež Evgenij III. (1145) je sledil Vigiliju. Sv. Bernard, jasna zvezda svoje dobe, karal je papeže s temile besedami: „Morete mi morda pokazati v tem velikem mestu Rimu nekoga, ki je vas sprejel za papeže ne da bi dobil za to zlata in srebra?“ Cenjeni bratje, more-li biti tak papež, kateri ima med cerkvenimi vratni bankovno trgovino, navdahnjen od sv. duha? Ima-li v obče pravico nezmotljivo učiti sv. cerkev?

Kar se o Formosu poroča, veste vsi predobro, da bi še to omenjal. Štefan XI. je dal njegovo truplo, odeto v papeški ornat, izkopati, prste, s katerimi je blagoslavljal, odsekati in vreči v Tiberio, z izgovorom, da je krivoprisežnik in bastard. Toda ljudje so ga vrgli v ječo, zastrupili in zadavili. A glejte, kakó se je stvar spet spravila v red: Romon, Štefanov naslednik, in po njem Janez X. obnovili so spomin Formosov.

Vi mi pravite: „To so bajke in nobena zgodovina.“ Toda idite v vatikansko knjižnico in čitajte Platina, zgodovinarja papeštva, in anale Baronijove (897)! To so resnični dogodki, katere bi na čast sv. stolice mogli ignorirati; toda ako se gre za to, da se uvede dogma, ki more povzročiti velikansko razkosanje med nami, naj nas ljubezen, ki jo gojimo do častitljive matere svete cerkve, pripravi do tega, da molčimo? Nadaljujem. Učeni kardinal Baronij, pravi, ko govori o papeškem dvoru (pazite dobro, mili bratje, na te besede!): „Komu je bila rimska cerkev podobna v onih dneh, ko so zloglasne vlačuge edine imele vso oblast v rokah in vladale v Rimu? One so razdeljevale, in jemale škofovska mesta; in je grozno reči: one so mogle svoje ljubimce, krive papeže, posaditi na Petrov prestol!

Pravite, to so bili krivi papeži, ne pristni; dobro, toda če je že po petdeset let bil sedež v Rimu obseden od papežev-upornikov, hočete sedaj spet nit papeškega nasledništva pretrgati? Je mogoče, da bi bila cerkev najmanj 150 let brez poglavarja? No, vidite! Največ teh kljubovalnih papežev pojavi se v papeškem rodovniku, in ti so baš, ki jih Baronij popisuje; kajti Genebrado, največji podrepanik papežev, je imel pogum, v svoji sodobni zgodovini pisati (901): „To stoletje je nesrečno, kajti že 50 let sem so papeži popolnoma opustili vse vrline svojih prednikov in so več odpadniki nego apostoli.“

Jaz razumim, kakó je moral Baronij zarudevati, ko je pripovedoval ta resnična dejstva rimskih škofov. Ko govori o Janezu XI, nezakonskem sinu papeža Oergija in Marozije, piše v svojih letopisih sledeče: „Sv. cerkev, torej rimska, je sramotno pohojena od tega nestvora.“ Janez XII. (966), ki je bil v 18. letu izvoljen po vplivu vlačug, ni bil niti za las boljši od svojih prednikov.

Boli me, dragi bratje, toliko blata tukaj mešati. Molčim o Aleksandru VI., očetu in ljubimcu Lukrecije; obračam se od Janeza XXII. (1316), kateri je zanikaval nesmrtnost duše in bil odstavljen od ekumeničnega koncila v Kostnici.

Mnogokateri bodo trdili, da ta koncil ni bil javni; bodi, toda ako mu jemljete resnost, morate dosledno smatrati tudi imenovanje

Martina V. (1417) za nezakonito. In kaj bo potem iz papeškega nasledništva? Morete-li spet najti to nit?

Ne govorim o razporih, ki so vzeli cerkvi vso čast. Za teh nesrečnih dnij sedeli so na rimski stolici po dva, po tri papeži. Kdo je bil pravi? Še edenkrat vse to na kratko povzamem in trdim: „Ako sklenete nezmotljivost sedanjega rimskega škofa, morate tudi nezmotljivost vseh prejšnjih škofov sprejeti v dogmo: toda morete-li to storiti, ako vam zgodovina vendar dokazuje, da so se papeži pogosto zmotili v svojem učenju? Morete-li trditi, da so lakomni, krvosramni, morivski in simonije obdolženi papeži bili namestniki Jezusa Krista? Oj, moji cenjeni bratje — trditi tako nesramnost bi pomenilo izdati krščanstvo v mnogo hujšem smislu, ko je to storil Judež, to bi pomenilo blato mu metati v obraz.

(Glasovi: „Ali se nam brzo pobere z prižnice! Zamašite mu usta!“)

Moji cenjeni bratje, kričati znate še precej; toda bi ne bilo dostojnejše uvaževati pošteno moje vzroke in dokaze? Verujte mi, da se zgodovina ne dá še preživeti; ona je tukaj in bo na veke kot resni protest proti dogmi o nezmotljivosti papežev. Morete to dogmo proglasiti enoglasno, toda jeden glas bo manjkal, in ta je moj. Pravi verniki, monsignori, obrnili so svoje oči k nam. Pričakujejo od nas zdravila in sredstev proti brezbrojnemu zlu, ki klatijo cerkvi čast. Hočete jih varati v njihovih nadejeh? Kakó velika bi bila naša odgovornost pred bogom, ko bi pustili to slavnostno priliko mimo nas, katero nam je dal bog, da lečimo pravo vero!

Uporabimo jo, moji bratje, oborožimo se s svetim pogumom, trudimo se neumorno in plemenito in obrnimo se k učenju apostolov, brez katerega imamo samo blodnje, temo in napačna tolmačenja! Uporabimo svoj razum in svojo razsodnost, da si vzamemo apostole in proroke za svoje jedine nezmotljive učitelje gledé vprašanja, ki je važno nad vsa druga: „Kaj naj storim, da postanem srečen?“ Ako smo o tem se odločili, položili smo temelj k svojemu veroučnemu sistemu.

Trdni in neomajani na skali svetih spisov, po bogu razodetih, in polno zaupanja bodemo stali pred svetom in kakor apostol Pavel, ne bodemo v tej dobi prostovercev priznavali nikogar drugega ko križanega Jezusa Krista! Zmagali bodemo s propovedjo „budalost križa,“ kakor je Pavel premagal grške in rimske učenjake, in rimska cerkev bode imela svoje slavno leto 89.

(Silni krik: „Dol! Ven s tem protestantom, kalvinistom, izdajalcem cerkve!“)

Vaš krik, gospoda, me ne straši. So-li moje besede gorke, je moja glava vendar-le hladna. Ne spadam niti k Luteru, niti Kalvinu, niti Pavlu, niti Apolonu, ampak k Kristu!

(Obnovljeni krik: „Anatema, anatema nad odpadnikom!“)

„Anatema, gospoda, anatema! Vi dobro veste, da ne protestirate proti meni, ampak proti sv. apostolom, pod kojih obrambo sem hotel postaviti ta koncil. Oj, ko bi ti sedaj v svojih mrtvaških srajcah stopili pred vas, imeli bi govor, kakoršnega od mene niste slišali!

Kaj bi vi odgovorili na to, ako bi vam črno na belem dokazali, da se je papeštvo ločilo od evangelija sina božjega, ki so ga oni potrdili s svojo krvjo? Bi imeli pogum reči jim: „Dajemo prednost učenju naših papežev, Belarminov, Ignacijev Lojola, pred učenjem vašim?“ Ne, ne, in tisočkrat ne! Tudi vi bi zaprli svoja ušesa, da bi ne slišali ničesar, in svoje oči bi zakrili, da bi ne videli ničesar, in svoje srce bi otupeli, da bi ničesar ne razumelo! Oj! Ko bi on, ki vlada zgoraj, nas hotel kaznovati in svojo težko roko položiti na nas kakor na Faraona. ne potreboval bi niti Garibaldovim vojakom dovoliti, da nas izženejo iz večnega mesta; treba samo, da pusti izvoliti Pija IX. za boga, kakor se je to že zgodilo z Materjo božjo, ki smo jo prekrstili v boginjo. Brzdajte, cenjeni bratje, jezo in posmeh, ki v vas vladata. Obvarujte cerkev pred grozečim polomom s tem, da povprašate edino le sv. pismo gledé verskega članka, katerega verujemo in priznavamo. Dogovoril sem. Bog mi pomaga!

(Dodatek.) S tem, da je bila sprejeta dogma o nezmotljivosti papežovi med osnovne resnice katoliške vere, doseglo je papeštvo vrhunec svoje slave in moči, pa tudi vrhunec nesramnosti. Ves njegov razvoj do te stopnje nam kaže, z kako okrutnostjo in brezobzirnostjo so zasledovali papeži svoje sebične namene; nobeno sredstvo jim ni bilo prenizko, da so le dosegli svoj cilj.

Že način glasovanja za to dogmo je dokaza dovolj, kakó postopajo ti ljudje, kadar se jim gre za dosego svoje največje želje — svetovne vlade. Znano je, da je bila ta dogma sprejeta le s skrajnim terorizmom in moralnim pritiskom. Od 601 glasujočih je bilo 451 za, velikansko število navzočih škofov pa se je glasovanja vzdržalo. Imamo torej pred seboj tri skupine: komaj 150 škofov je bilo značajnih in možkih dovolj, da so izrazili svoje prepričanje; med njimi sta se najbolj odlikovala Slovan Strossmayer in Dr. Döllinger, profesor cerkvenega prava na monakovski univerzi, znani ustanovitelj „starokatoliške cerkve“; ogromna večina pa se je zbala za svoj kruh in ali slepo in vdano v sveto, nezmotljivo voljo Pija IX. glasovala za največji absurdum na svetu, ali pa se glasovanje odtegnila. „Credo, quia absurdum“ so mmljali pred se in poljubili papežev nezmotljivi pantofel . . .

S tem je bila zavdana vsakemu treznemu razumu največja zaušnica v obraz; vse, kar v nas čuti in misli, ves tisti boljši človek v naši notranjosti se upira temu brezprimernemu nasilstvu. Toda, kaj je papežu za razum, kaj je njemu za vse zakone narave in logike! On čisto priprosto proglasi svojo pamet za nezmotljivo, čeravno dokazuje ravno s tem najbolj, da je nima. Njemu so vsa ta zgodovinska dejstva, ki z neodoljivo silo zavračajo in pobijajo že vsako misel na kako nezmotljivost papeževo, prazen nič, kakor bi jih sploh na svetu ne bilo.

Če se zamore proglasiti za nezmotljivega n. pr. Urbana VI. (1378—89), ki je dal pet kardinalov, ker niso glasovali za njega, na nečloveški način mučiti do smrti in pri vsej tej krvavi igri čital brevir; ali tako moralno zver kakor Aleksandra VI. (1492—1503)

ki je živel z lastno hčerko v spolnem razmerju in se sam o verstvu izrazil skrajno zaničljivo, rekoč:

„Vsaka vera je dobra, najboljša pa je tista, ki je najbolj neumna“; ali Pavla III. (1534—49), ki je zastupil svojo lastno mater in sestro; ali Inocenca X. (1644—55), ki je kopnel pod pantoflom vsemogočne svoje priležnice donne Olympije in ki je prokrel vestfalski mir za to, ker se je tam sklenilo zrušiti celih 10 samostanov ali končno samega sebe, ki mu največja neumnost ni bila preumna — je to že znak skrajne propalosti.

Pismo slovenskega delavca „Svobodni Misli“.

Čenjeni gospod urednik!

Na Vaše, za mojo osebo vrlo laskavo pismo od 15. t. m. ne morem drugega, kot da se Vam zahvalim in odkrijem sledeče:

Nisem človek znanja, izobrazbe, ne, ampak delavec, kar me pa nič ne ovira imeti svoje vodilne misli; držim se namreč načela, da je ni višje šole kot je ona „vidna in nevidna moč iz srca zemlje in nepreglednega vsemirja“, da ni vztrajnejšega učitelja, kot je „sestavnost narave“ in ni popolnejše knjige nad „resnico“ in boljšega učenca od onega, kateri „hoče!“ Hrepeneč po znanju in poduku, sem se poprijel vsega, česar sem se le mogel, bral in učil se, kolikor sem le mogel razumeti. Opozorjen na to z branjem sem opazoval krasoto narave, se vdal njenim zakonom, sledil njen glas, pustil alkohol in vse nepotrebnosti, ter tako stopil na pot mišljenja. Medtem sem opazoval in presojal sebe, opazoval ljudi, spoznal njihovo krutost in nevsmljenost, njihovo bratoljubje in hinvavščino na zunaj, kot med posvetnjaki, tako — v cerkvi.

Dolgo nisem mogel razumeti vsega tega, obdajala me je — in me še obdaja — neka nerazumljiva tema, no, duh ne miruje, človek — napreduje. Po dolgem času težkega dela, besnem boju za kruh in mučnem duševnem boju je prišel dan, da sem zapisal v svoj dnevnik:

„Ta, kdor se uči od narave, spozna boga v resnici in ne potrebuje — vere. Kdor je te „vere“, ni niti z dušo, niti z mišljenjem, niti s čutom, srcem in deli enak onim, kateri potrebujejo — vero! . . .

„Znanstvene knjige in poučno berilo so molitveniki, čitanje in poduk iz njih je molitev v svetišču, posvečenem, resnici in pravičnosti . . .

„Vztrajno delo, podučne knjige in svobodno mišljenje bodi naše orožje, s katerim moramo izbojevati brez divjanja vojske in prelivanja krvi boj za srečnejšo in mirnejšo bodočnost to je, ne „boljšega“, ampak gotovega kruha! . . .

„Vedno se ravnam po svojem načelu; z vztrajnim delom, resničnim podukom in s svobodnim mišljenjem do svobode.

Na temelju teh misli sem se osvobodil suženjstva cerkve in raznih, za „boljši“ kruh se pripravajočih strank. Dasi nisem s tem osebno škodoval niti žalil drugih, vendar ni izostalo sovraštvo in

prezir, da sem „brezverec“ od ene, da sem „strahopetec“ od druge strani, kar me pa ni oviralo ostati, kakoršen sem bil. Vztrajal sem, bil zmeren, trezen in v vsem enostaven. In danes ljudje uvidevajo, da moja pota niso najslabša, in mi marsikaj zaupajo. Svobodna Misel je ugledala dan, in jaz imam v nji veliko oporo.

Z veseljem in zanimanjem sem bral Svobodno Misel, in po svoji skušnji, ni čudo, da sem slutil, v koliki nevarnosti za kruh in obstanek so ljudje, kateri se podajo v ta boj. „Želeti svobodo“ sem si mislil „in ne podpirati tiska svobodnega mišljenja, skrbeti za obstanek in razširjenje istega bi se reklo zlorabljeni delo, značaj in nevpogljivo voljo svobodno mislečih ljudi, prepuščati jih moči krutih lažnjivcev, mračnjakov — da skrbeti za njihov pogin... Torej?!“

Torej ker ne morem drugega, delovati hočem toliko, kar za morem, skrbeti za razširjanje „Svob. M.“*) in vesel ter zadovoljen bodem z našim napredkom. Za to mi ne dolgujete nobene besede pohvale, moje zadoščenje je, da vem, da so še značajni ljudje na svetu, ki se bojujejo za resnico ter se tako pokažejo kot najboljši prijatelji trpečega ljudstva.

Naše ljudstvo ima dobro glavo, je ukaželjno, samo žal, malo jih je, ki skrbijo za probujo ljudstva in njega poduk.

Sprejmite izraz posebnega spoštovanja, Vam udani

J. N.

Stvarjenje in odrešenje.

Največja nesreča za krščanstvo je bila ta, da je postalo nekako nadaljevanje stare židovske vere, dasi je bil nauk Krista, v resnici le odpor proti židovski duhovščini. V rešeniku, ki ga je čakal židovski narod, da ga reši tujega vladarja, našli so odrešenika sveta — od prvega greha. V zvezi takozvanega starega in novega zakona leži velik nesmisel, ista zveza pa je tudi kriva, da kristjanstvo ni to, kar je imelo biti za človeštvo, ampak da je nastalo novo duhovništvo, cerkev etc., ki mora zopet zaradi iste zveze braniti staro židovsko bajko o stvarjenju sveta ter nastopati s svojimi, na podlagi te zveze ustanovljenimi dogmami, proti vesti proti napredku človeštva. Krist je sicer rekel: Posihmal ne boste molili boga ne na tej ne na oni gori, ampak v duhu in v resnici, danes pa imamo cerkev in župnišče že skoraj na vsaki gori in molimo vse preje nego boga v duhu in v resnici, kajti naša duhovščina je prav ista kakor židovska in isto tako baranta v svojih tempeljnih. Kristjanstvo je torej doma v duhu in v resnici in ne v cerkvah, še manj pa v cerkvi, ki je tekom svojega obstanka zakrivila — dasi „nezmotljiva“ — toliko protikrščanskega n. pr. uboje, vojske, zbiranje denarja etc.

Ubila, oziroma preganjala je vse, ki so nastopili proti njenim zmotam in napakam. Ti pa so nastopili, ker v njej niso videli kri-

*) Pisec teh vrstic je bil mož beseda. On sam nam je pridobil doslej 55 plačujočih naročnikov ter pokazal s tem dejansko, da kar reče tudi — naredi.

stjanstva, kristjanstva pa ni moglo biti tam, kjer je bila hijerarhija, t. j. duhovništvo, ki je postavilo svojo posvetno moč in iskalo le svoj blagor.

Takozvano kristjansko duhovništvo je nastopilo direktno za židovskim in je ohranilo po njem vse, vse prav do židovske denarjahlepnosti in smisla za trgovino. V tem je obstala zveza med starim in novim zakonom in s tem je bilo kristjanstvo duha in resnice oziroma duh in resnica kristjanstva — uničen. Nedoslednosti, ki so nastale k zvezi med starim in novim zakonom in nesmisli, ki so se na ta način vrinili v Kristov nauk, so dobili ime: verske skrivnosti, ki jim sicer ni mogel verovati razumni človek starega veka, pač pa verujoči človek srednjega veka. Dedščino tega človeka smo prejeli mi, in hočemo li z opravičenjem trditi, da se bližamo novemu veku, novi dobi, da hočemo novega razumnega človeka, potem ne smemo verovati, kar je proti razumu, in to so skrivnosti.

Tudi včlovečenje je skrivnost in Kristova smrt se spravlja v zvezo z odrešenjem sveta. In sicer tako:

Cerkev uči, da je Bog ustvaril oz. naredil dva človeka, prepovedal je njima jesti od nekega drevesa, ker pa sta jedla, je moral priti na svet bog in umreti moral, da je zadostil temu „grehu“. Ta greh pa je svet podedoval. Stari so morali zaradi njega čakati nekje pred peklom odrešenja, mi pa moramo baje biti krščeni, da se znebimo tega greha, sicer ne pridemo v nebesa. Pomislimo torej to.

Prvi greh se razlaga, ali dobesedno, da sta Adam in Eva jedla sad prepovedanega drevesa, ali pa v prenesenem pomenu. Ako vzamemo v prvem pomenu, potem mi nimamo izvirnega ali podedovanega greha, kajti ta greh baje na svet prinesemo s tem, da se rodimo, ker smo bili spočeti v „grehu“. Hočemo-li govoriti o podedovanem grehu, moramo misliti samo na drugo razlago, torej „padeč“ ali „greh“ v nedobesednem pomenu, kajti iz tega greha se je začel človeški rod, ako se je začel iz dveh ljudij, in s tem grehom so se naprej množili. Kakor vse, jemlje cerkev tudi „prvi greh“ dobesedno, češ da sta prva človeka jedla sad in prelomila pokorščino proti bogu. Nastane pa važno vprašanje: ali je Bog ustvaril celo to krasno zemljo, te velike svetove, to neizmerno vse — govorim o osebnem Bogu, kakor ga uči cerkev — samo za dva človeka, oz. da bi bil na zemlji raj in dva nedolžna človeka v njem, ali ga je ustvaril za ljudi. (Konec sledi.)

O vplivu križa na vzgojo otrok.

Konfiscirano.

Konfiscirano.

Konfiscirano.

Proti križu v šoli dala bi se navesti še cela vrsta drugih razlogov — n. pr. pravnih. Opozoriti je treba le na to, da v šolo ne hodijo samo katoliški otroci, ampak tudi otroci drugih veroizpovedi, enako tudi brezkonfesijonelni otroci, da tudi učitelji niso samo katoličani; da se s poviševanjem enega verskega simbola nad ostale porušuje po zakonu zagotovljena svoboda in ravnopravnost veroizpovedi. Iz pedagoške strani bi se dalo pokazati na to, kako se s poviševanjem ene konfesije nad druge rodi pri otrocih nestrpnost in ljubosumnost. Gotovo bi se dali najti še razni

drugi vzroki. S svojim člankom hočem opozoriti samo na razlog, katerega se dosedaj ni vpoštevalo, prepuščan pa poklicanim pedagogom, da ocenijo njega veliko važnost na vzgojo otrok.

Dr. Th. Bartošek:

O sedmih zakramentih.

Tokrat hočem pokazati odvisnost katoliškega kulta od njegovih predkristjanskih predhodnikov na t. zv. sedmih zakramentih. Niti eden izmed njih ni kristjanskega izvira, niti eden ne izvira kakor v zmoti uči cirkev šele od Jezusa, ampak vsi so prevzeti iz starejših kultov, posebno iz indijskega, egipčanskega in grškega. Radi lajšega pregleda si razdelimo teh 7. zakramentov v dve skupini. Trije zakramenti (krst, birma, mašnikovo posvečevanje) so, ki vtisnejo človeku neizbrisljivo znamenje in se morejo zato samo enkrat prejeti. Ostali štirje zakramenti pa podeljujejo človeku „milost božjo“ za vsakdanje življenje, ne vtiskujejo duši nikakšnega trajnega znamenja in se morejo torej veljavno tudi večkrat prejeti.

Ako si pozorno ogledamo prvo skupino, tedaj spoznamo v njih na prvi pogled tri obrede temeljnih posvečujočih stopenj v starih misterijih, s katerimi se pogosto srečavamo tudi v modernem simboličnem proustozidarstvu v stopnji učenca (krst), tovariša (birma) in učitelja (duhovstvo). Da se stvar lažje razume, je treba spregovoriti nekoliko o onih starih verskih sistemih, ki so bili temelj pozneje narejenega kristjanstva. Gre se tu za stare egipčanske, indijske, perzijske in grške vere. Ti stari verski sistemi nikakor niso bili tako enostavni kakor nam razkladajo površne razlage o stari mitologiji (bajeslovje), Egipčani n. pr. niso samo najvno molili bika in mačke, vendar so imeli vsi ti sistemi kakor bi rekel dvojno lice.

Drugačno lice so imeli ti sistemi za duhovne, za vladajočo kasto, ki je prva umela pravi pomen in smisel vseh teh alegorij in simbolov, dobro vedoč da je vladanje moč in puščala zato samo svoji kasti to vlado, zopet, drugačno za profanno (profanus = kdor mora ostati zunaj svetišča) prosto ljudstvo, ki jih je razumevalo naravnost z otroško najivnostjo, častilo poosebljene svetovne sile kakor prava ljudska ali pa ljudem podobna bitja in videlo v biku Apisu samo bika, Apisa in ne solnca, čegar simbol (podoba) je bil. Svečenikom so bili jasni znanstveni in нравstveni nauki, skriti v verskih simbolih, ravno tako kakor se je skrivala ljudska misel v začetku razvoja pisave v hijeroglifovi pisavi s podobnicami. Predno pa je človek prišel k posvečevanju, je moral prejeti celo vrsto pripravljanih posvečevalnih stopenj; teh je bilo marsikrat zelo mnogo, 90 in še več, toda temeljne, glavne so bile samo tri. Ta množina podrejenih stopenj se je ohranila do sedaj v katoliškem obredu pri mašnikovem posvečevanju, ki ima do sedaj 7 podrejenih stopenj (ostariat, lektorat, eksorcistat, akolytat, subdijakonot, dijakonot in presbyteriat = mašništvo).

Omenjeni trije katoliški zakramenti so ravno také tri posvečujoče stopnje, oziroma pravilneje rečeno, ostanki starih posvečujočih stopenj, ker v katolicizmu prejemniki ne dobivajo nikakega posebnega posvečenja. Saj so celo duhovni sami zopet le plagijati starih hijerofantov (svečnikov), ne da bi poznali sami razven malih izjem, pravega temelja ohranivših se simbolov. Od starega posvečevanja je ostala v katolicizmu samo forma: tudi tu tvorijo duhovni (oni, ki so prejeli vsa tri posvečevanja) posebno višjo družabno kasto in mašnikovo posvečevanje je logično nadaljevanje in spopolnjenje prej prejetega krsta in birme.

Hočem tedaj spregovoriti nekoliko podrobneje o prvem izmed sedem zakramentov in o prvi stopnji starega posvečevanja — o krstu. Da se krst nahaja, že pred Jezusom, o tem nam daje pojasnilo evangelij sam, ko omenja Janeza Krstnika. Tudi drugi dokazi o verskem življenju starih nas potrjuje v mnenju, da je krst, katerega namen je bilo začetno posvečevanje kake osebe v tajnost te ali pa one vere, očiščenje duše in odpuščanje grehov, iz prastare dobe. Sto in sto let pred Jezusom je bil v navadi v Egiptu, Perziji, Indiji, Tibetu, na Grškem, v Rimu, celo v Meksiki in Peru kakor tudi v Skandinaviji in med druidi. Cerkvenemu pisatelju Tertullijanu kakor tudi drugim cerkvenim očakom ta fakt ni bil nepoznan, kajti oni priznavajo, da je bil krst zaveden že pred Jezusom in da je Jezus, kadar je govoril o krstu, prisposobil samo običaj, ki se je ohranil po stari tradiciji (poročilo).

Stari niso krščevali samo z vodo ampak tudi z ognjem, zemljo in zrakom (tudi katolicizem priznava razven pravilnega krsta z vodo tudi druge načine: krst krvi, krst željé). Krst s 4 elementi (voda, zrak, ogenj, zemlja) je jasno v zvezi z modroslovnim naukom, ki se pojavlja pri najrazličnejših narodih (nam so najbolj znani jonski modroslovci Thales, Anaximander in Anaximenes) po katerih tvorijo temelj vsemiru t. zv. 4 elementi.

Predstavljenje elementov je zelo podobno modernemu nazoru o prvinah, v pouku o razvoju celega vsemirja z enega ali pa z evolucionih nekoliko elementov se lahko opažajo kalci modernih teorij in descendenčne Darwinove teorije. Značilno za stare verske sisteme pa je bilo združevanje znanstvene in modroslovne vede z verskimi elementi.

In tako je bilo tedaj posvečevanje ali krst z vodo, ognjem, zrakom in zemljo v navadi pri vseh misterijih starega veka, kakor se je tudi do sedaj ohranilo v gnozi in obredih prostozidarjev. Pri Egipčanih je bil krst z vodo ob enem očiščenje in skušnja sposobnosti kandidatovega posvečenja. Posvečenec je bil primoran prepluti reko ali pa podzemsko jezero. Stari Perzijani so krstili dete v svetišču z vodo, ognjem in zrakom; pri tej priložnosti je dal duhoven otroku tudi ime. V grških misterijih so posvečevali kandidate na bregu reke Illisa. Indi krstijo s potopljenjem v reko Gang.

S krstom je v zvezi tudi t. zv. blagoslovljena voda, to je voda, ki je bila priznana iz raznih vzrokov za posebno sposobno omenjenim in tudi drugim cerkvenim obredom. Že v predvoru poganskih svetišč so stale podobne posode, kakor v katoliških

cerkvah, polne blagoslovljene vode (aqua minaria, amula), s katero so se verniki kropili pri vstopu v svetišče. Istotako so imeli Judje v svetišču umivalnik, namenjen k očiščenju (Exodus 30. in 40.). Pa ne samo umetno posvečeni vodi, ampak tudi celim strugam voda, rekam in potokom so pripisovali stari moč duhovno očistiti človeka od grehov (Ganges v Indiji, po Ovidu grške reke Illisous, Achelous in Cefissus).

Namen drugega od treh posvečujočih zakramentov — birme — (confirmatio = potrjenje) je bil birmovanega okrepiti in utrditi za praktični boj zoper zlo, greh in nevednost. Ta posvečujoča stopnja je bila ravno v starih misterijih mnogo bolj zamotana in zložena kakor v današnjem katoliškem obredu, dasiravno so se tudi popolnoma jasno ohranile stopinje vsaj obeh značilnih momentov te stopnje posvečevanja. Ker se je imel posvečenec s tem aktom simbolično oborožiti za borbo, zato so mazali njegovo telo z oljem, s katerim so se mazali borilci pred vstopom k borbam v areni. K olju pa so pridavali še razne druge primesi, dišeča mazila itd. s čemur se je vpodabljala vzvišenost borbe za dobro in resnico, za katero je moral posvečenec nastopiti. Drugi znameniti moment te stopnje posvečevanja je bilo simbolizovanje (upodabljanje) nasprotstva, katero je moral nastopiti božji bojevnik resnice. Ob enem je moral tu pokazati svojo vstrajnost, stalnost in neomahljivost. Posvečenec je moral pretrpeti celo vrsto muk: bil je zaprt v podzemskie prostore, pustili so ga gladovati in žejo trpeti, bil je vklenjen v verige, bičan; k tem telesnim mučilom so prišle še duševne muke: bil je zaničevan, poniževan, obsojevan itd. Te poskušnje so trajale dosti dolgo časa, leto ali pa še dalje, kandidat ni moral dokazati samo sebe ovladajočo silo, ampak se tudi v zatajevanju samega sebe, v ovladanju duha nad telesom vaditi in spopolnjevati.

To je približno obseg temeljnih obrisov glavne posvečevalne stopnje, skupen egipčanskim misterijim. V podrobnostih bi bilo dosti zanimivih stvari, vendar ne spada v današnjo razpravo jih razkladati.

V katoliškem obredu birme je privzet ravno omenjeni moment: simbolično pomazanje borilcev z oljem se je ohranilo v otiranju birmančevega čela z oljem in balzomom, na ponižanje in pa muke, katere je moral prestati stari bojevnik (birmanec) spominja današnji simbolični udarec skofov z besedami „Pax tecum“ (mir s teboj).

V tretjo posvečevalno stopnjo — mašnikovo posvečevanje — se ne spuščam tako podrobno, ker je pri tej stopnji kakor pri starih misterijih tako tudi v katoliški liturgiji premnogo simbolov širšemu občinstvu tako in tako malo znanih, ki bi se morali najprej še natanko razložiti; stvar bi zavzela v časopisu preveč mesta zato prepuščam to razpravo posebni publikaciji, katero izdam svoj čas o teh vprašanjih.

Preidem sedaj k drugi skupini, ki nimajo več inicijativnega znaka. Pričnem pri s p o v e d i. Tudi spoved in pokora so iz davnih dob. 1000 let pred Jezusom so se pri Indih spovedovali ljudje in

sicer javno ali pa pred sodom treh, duhovnov-braminov. Greh se je moral priznati in grešnik je moral obljubiti bogove pomiriti in se poboljšati. Ta sod (tribunal) je dajal grešnikom odvezo in nalagal pokoro, primerno njihovim grehom n. pr. post, molitev, miloščino, romanje in druga dobra dela. Ko je Buddha reformiral brahmanizem, je obdržal spoved, ki je pri budistih javna in vsaj enkrat na leto zapovedana (tudi katoliška cerkev predpisuje svojim vernikom spoved vsej enkrat v letu). V Egiptu, v Perziji in na Grškem je bila spoved na podoben način v misterijih. Znano je da se je spovedoval rimski cesar-filozof Marcus Aurelius v eleusijskih misterijih hierofantu (svečeniku). Kakor dandanes našli so se seve tudi pri starih dvomljivci glede opravičnosti spovedi. Plutarh pripoveduje o nekem Špartancu, ki je govoril z duhovnom, kateri ga je hotel spovedovati, tako-le: „Tebi ali Bogu se imam spovedati?“ „Bog u.“ je odgovoril svečenik. Na to je dodal Špartanec: „Potem pa človek idi dalje?“ Platon omenja v svojem spisu „O državi“ tudi spoved in pokoro in dodava, da so si oboje izmislili svečeniki zaradi dobičkarije. Istotako so se spovedovali tudi Judje javno. Navadno je daroval grešnik žival, da bi prej dosegel odpuščanje grehov. Ravno tako navaja sveto pismo (Leviticus 16., 21.) ta-le spovedi podoben obred: Veliki duhoven je pripeljal v svetišče kozla Harazela, položil mu roko na glavo, glasno priznal svoje in ljudstva grehe in prosil Večnega za odpuščanje. Kozla pa so zapodili v puščavo.

Pri obhajilu se gre za dvojno stvar: darovanje zemskih plodov božanstvu in vtelesenje božanstva v te plode. O darovanju ni treba natančneje govoriti, saj je splošno znano in skupno kultu vseh narodov in dob. Manj splošen pa je že nazor, da se daje bog samega sebe uživati v teh plodih, dasi je tudi ta nazor prastar. Srečamo se z njim zopet že v Indiji, kjer je bilo to mnenje razširjeno v rastlini zvani haoma; kult vina, v katerem se daje boga Dionysos uživati ljudem, najdemo v grških bacchovih slavnostih. (Grška bajka o Dionysu ima mnogo sličnosti z mitom Jezusovim: oba sta alegorija solnca, oba sta umrla za odrešenje ljudstva, oba se dajeta uživati ljudem v podobi vina.)

O zakonu zadostuje navesti toliko, da so duhovni, ki so posredovali pri vseh odločilnih trenutkih življenja, isto storili tudi ob priliki ženitve, ki se je vršila pri najrazličnejših narodih v prisotnosti duhovščine, posebno v svetišču in pred oltarjem.

Posebno zanimiv pa je zakrament poslednjega olja. Ta zakrament je v zvezi z vero v vero v posmrtno življenje duše. Duša s smrtjo od telesa ločena gre na pot na oni svet. Zelo star običaj je okrepčati in oborožiti dušo za to daljno potovanje. To okrepilo pa obstoja deloma v očiščenju od grehov, kakor tudi v tem, da se pridevajo umrlemu na pot v večnost razni predmeti, ki bi mu utegnili koristiti [polagalo se je v grob orožje, sluzinčad, konji, bokali; Grki so pokladali mrtvecu v usta obolos (denar) za prevoznika Charona]. Tudi so mazali mrtvece z oljem, podobni simbol kakor pri birmi, da bi bil tako pokrepčan za to naporno pot. Egipčansko balzamovanje mrtvih ima isti pomen.